

УДК: 316.74:37
Примљено: 16. октобра 2010.
Прихваћено: 25. новембра 2010.
Стручни рад

Српска политичка мисао
број 4/2010.
год. 17. vol. 30.
стр. 173-186.

Весна Трифуновић

Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет, Јагодина

КУЛТУРНА ПОЛИТИКА И ОБРАЗОВАЊЕ У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ

Сажетак

У раду се указује на неопходност повезаности културне политике и образовања у условима мултикултурног друштва. Комплексан процес реформе друштва захтева и трансформацију свих структура образовног система, а она се успешно може одвијати само у условима сарадње и комплементарних активности различитих сегмената формалног образовања. Пружањем знања о друштвеној структури, о друштвеној моћи, о правима, обавезама и одговорностима појединаца у друштву, али и у оквиру школског система, као и избором садржаја из културе (националне и других култура), школа би надишла своју традиционалну улогу и прерасла у средиште културе.

Остваривањем концепта промовисања различитих културолошких садржаја, који долазе из сопствене културе, као и других култура, унутар институционализованог образовања, остварује се афирмативан однос према националном и културном идентитету, као и мултикултурализму и започиње процес њиховог усвајања и чувања. Избором и контролом културних идентитета и вредности, који се представљају унутар институционализованог система образовања, отвара се могућност да се путем образовања развија или онемогућује толеранција међу културама у једној држави или између култура различитих држава.

Кључне речи: културна политика, образовање, мултикултурализам, вредности, идентитет

УВОД

Подухват очувања културне разноврсности у савременом друштву, као и националних идентитета у условима снажног утицаја западних економских, али и политичких, војних и културних образаца, налази се пред великим искушењима. Антиномични глобално-национални односи се редефинишу под доминантним утицајем супранационалних институција и система вредности.

Неизвестан смер друштвених промена, које се темеље на неолибералном моделу друштвеног развоја, захтевају критичко промишљање развојних проблема земаља у транзицији, а нарочито започетих реформских пројеката у области образовања, као и процеса у области развоја културе, који су у функцији потискивања колективног памћења и идентитета. Школске институције у земљама транзиције неће постати важан актер укупне развојне стратегије, уколико су непрестано изложене захтевима за стандардизацијом, која је у функцији задовољавања европске и светске поделе рада, и која, истовремено, пренебрегава потребу развијања функција културе. Школа, уколико је прихватљиво одређење да је она један од извора формирања културе, треба да постане кључна институција колективног памћења и да својом укупном делатношћу омогући успостављање историјског континуитета и очување културног идентитета социјалне заједнице чији је део.

Друштвена динамика у савремености захтева флексибилнију организацију образовања која ће ефикасно одговорити потребама друштвеног и културног развоја. Институционализовано образовање, у складу са новим друштвеним захтевима који произилазе из развојне стратегије уважавања различитости, добија задатак да промовише концепт културног плурализма, преиспитујући културне аспекте постојећих наставних програма и уравнотежи садржаје који утемељују персонални, као и колективне идентитете (социјални, национални, културни идентитет), али и вредности мултикултурализма. Конкретни начини организације образовања и функционална повезаност са другим структурама и чиниоцима друштвене средине доприносе усмеравању културног развоја. Уколико институционализовано образовање жели да оствари и задржи значајну улогу у динамици развоја културе, оно мора да пронађе начин да комплексан процес утемељења и очувања идентитета постане део његове будуће развојне стратегије.

Избор културолошких садржаја у институционализованом образовању зависи од културне политике државе: мултикултурне државе се сусрећу са проблемом „усклађивања“ односа између

различитих култура у складу са различитим парадигмама развоја, чији заговарачи су различите владајуће групације. Усклађивање друштвене улоге образовања са идејним сликама света владајућих групација ствара потребу за редефинисањем културне и образовне политике, као комплексних делова укупне развојне политике друштва.

ОРГАНИЗАЦИЈА КУЛТУРЕ И ОБРАЗОВАЊА

Друштвени развој представља развој свих димензија друштвеног живота у оквиру друштвеног система као целине, дакле, и развој организације културе и организације образовања, као и квантитативне и квалитативне промене њихове међусобне повезаности. Сазнања о развојним перспективама међуодноса култура-образовање се заснивају на претходном поимању модела и развојних стратегија, који, пре свега, пројектују димензију *напредка у култури* и отварају питања међуодноса културе и слободе (стварања). Трагајући за суштином њиховог међуодноса В. Илић истиче снажну везу између културе и слободе: “У дијалектичкој традицији мишљења култура је могућа само као *пут ка слободи и ослобађању човека* од свих стега насталих у класној историји човечанства. Култура је увек нешто *више* него култура, па је стога култура и стварност – материјална колико и духовна, однос човека према стварним условима живота”¹⁾. Разматрање односа образовање-култура претпоставља усаглашеност са кључним ставом да се образовни процес не може објашњавати изван реалног културног окружења и разумевања улоге образовања у развоју културе. Целовито сагледавање сложених димензија односа између културе и образовања, међутим, отежава вишеслојност значења термина *културни развој*.

Разматрајући проблем “разине културног развоја” и могућности њеног мерења помоћу индикатора, А. Жирар наглашава да је *културни развој* двоструко двозначан, јер су обе речи двозначне: „Позитивну му боју даје комбинација индивидуалног и друштвеног развоја с линеарном, квантитативном прогресијом коју имплицира привредни и знанствени развој. А односи ли се ‘култура’ на ‘вишу’ културу, то ће рећи доминантну субкултуру, с њеним признатим естетским вриједностима, у којем случају ‘културни развој’, који не може значити развој ове културе будући да се вриједности не могу ‘развијати’, може једино значити проширивање приступа

1) В. Илић, Религија и култура, Просвета, Ниш, 1995, стр. 235-6.

тим вриједностима.”²⁾ Развој културе претпоставља успостављање равнотеже између културне акције и културног развоја. „Докле год постоји дихотомија културе и акције, култура ће бити склона езотерији и постојању због неколицине док ће акција бити крајње антикултурна и деструктивна према човјеку”³⁾. Једна од институција која може да допринесе успостављању равнотеже између културне акције и културног развоја је школа, која остваривањем својих функција културе (унутрашњих и спољашњих), делује на генерације пристигле за обухват обавезним образовањем – активно учествује у процесу социјализације културе, проширујући приступ вредностима доминантне културе, са једне стране, и омогућујући прихватање нових вредности, са друге.

Образовне институције својом делатношћу не задовољавају само потребе за стицањем и преношењем знања (навика и вештина), већ остварују и функције културе: преносећи друштвено прихваћене вредности, пружајући информације о духовном стваралаштву и материјалним творевинама човека и стварањем повољних услова за исказивање стваралачких потенцијала појединца. Ефекти таквих активности могу да буду снажан подстицај развоја појединца, као и прогресивног развоја друштва. Ако функције културе школе у структури културе свакодневног живота учесника образовног процеса, као и припадника заједнице у којој школа ради, успеју да покрену стваралачку енергију, која ће развити нове моделе решавања многих животни важних проблема (социјално-економских, демографских, еколошких и других), потврдиће се улога школе као средишта културе у друштвеној средини.

Функције културе школе, нарочито основне, су релативно ново поље истраживања – проблем дефинисања основних појмова је још увек отворен, концепти и термини нису прецизно одређени. Заједнички именитељ ових функција, међутим, представља стварање контекста за разумевање вредности чији су носиоци различите друштвене групе, који су, истовремено, и припадници различитих подкултура. Ревитализоване функције културе су основа на којој се може базирати савремени пројекат образовања, који уважава смернице и препоруке Међународне комисије образовања за XXI век: “Нас мора да води утопијски циљ усмеравања света ка већем међусобном разумевању, већем осећању одговорности и већој солидарности, помоћу прихватања наших духовних вредности и разлика у културама. Обезбеђивањем приступа знању за све, обра-

2) А. Жирар, *Културни развој*, Завод за културу Хрватске, Загреб, 1977, стр. 198.

3) А. Жирар, наведено дело, стр. 199.

зовање добија тачно онај универзални задатак да помогне људима да схвате свет и да разумеју друге⁴⁾. Посматрано са тог аспекта, функције културе школе могле би се дефинисати као деловање које доприноси развијању могућности личног усавршавања, развоју свих димензија личности и њихово повезивање у кохерентну целину, као и развијање потребе за прихватањем оних вредности, које ће омогућити дијалог и толеранцију међу појединцима и различитим друштвима и културама, са једне стране; а са друге, функције културе школе треба да одговоре културним потребама локалне социјалне заједнице, тј. да допринесу њеном културном развоју.

Образовање остварује друштвену улогу, између осталог, и преношењем друштвено пожељних вредности и активним учествовањем у формирању националног и културног идентитета. Процеси глобализације, истовремено, националним образовним структурама намећу потребу прихватања елемената *културе света*, вредности западног културног модела, али и развијање мањинских идентитета.

Разумевање процеса стварања културе света и редефинисање позиције различитих култура у глобалном друштву, захтевају кратак осврт на утицајне теоријске поставке о *култури света*: (а) *Теорија светског система* (I. Wallerstein), према којој култура света ствара идеологију капиталистичког система, али будући да је систем неправедан његове поставке изазивају отпор – долази до политичких подела и културолошких разлика међу државама; (б) *Теорија светског уређења* (Dz. Meyer), културу света представља као дубоку структуру која се налази испод глобалних збивања, тј. као скуп правила и принципа који одређују ко има право да учествује у светским збивањима и који врше притисак да институције прихвате праксу која се дефинише као рационална, чији је основни циљ истицање сличности у животу појединаца, држава и међународних организација; (в) *Теорија глобализације* (R. Robertson), разматра културу света као феномен у коме различите групе показују сагласност са начинима на које глобализација преобликује свет и успоставља њихове нове позиције, што ствара мало заједничко језгро попут универзалних стандарда, што, ипак, не елиминише сукоб међу супротстављеним концепцијама светског поретка и променљиво учешће различитих култура у глобализацији; (г) *Теорија макроантропологије* (A. Appadurai), који истиче укрштање различитих токова културолошког материјала у животу социјалних и културних заједница, које мешају традицију и стране утицаје ка-

4) Ж. Делор, *Образовање скривена ризница*, Министарство просвете Републике Србије, Београд, 1996, стр. 43.

ко би створиле нове идентитете, наглашавајући да је култура света скуп процеса којима се разноликост обликује глобално⁵⁾.

У глобализованом образовању, које има одређени облик, примењује извесну процедуру и наставни програм, извесне методе поучавања и учења – форма надмашује функцију: национални системи образовања су легитимни „играчи“, али ниједан од њих не одређује правила игре, већ примењују глобалне сценарије. “Укратко, многи људи, групе и институције обавили су посао културе света чији је кључни исход глобални `изоморфизам` , све већа институционална сличност у друштвима у којима владају различите друштвене прилике“⁶⁾. Образовање у савременим друштвима, у складу са праксом која се дефинише као „рационална“, поспешује развој појединаца, као и повезивање учесника образовног процеса са својом земљом, чији је крајњи ефект очување идентитета сопствене традиције. Што ствара могућност да се и универзални стандарди примењени у институционализованом образовању подвргну локалном тумачењу, као и да њихова примена поприми глобализовану форму: садржи различите начине на које се појединци и заједнице односе према свету као целини, изражавајући своју глобалну свест.

МУЛТИКУЛТУРАЛИЗАМ, ИДЕНТИТЕТИ И ОБРАЗОВАЊЕ

Термин мултикултурализам⁷⁾ се појавио у свом актуелном значењу почетком седамдесетих година XX века у Канади, а затим у Аустралији и данас представља један од кључних концептуалних дискурса, поред глобализације, у разумевању западних демократија. Употреба овог термина је контроверзна јер постоје различита одређења мултикултурализма: (а) мултикултурализам се одређује као супротан појмовима национализам и национална предрасуда; (б) као услов који омогућује етничким, верским и културним групама да коегзистирају унутар једног друштва, (в) означава признавање и промоцију културног плурализма као обележја

5) Ф. Ц. Лечнер, Ц. Боли, *Култура света: зачеци и исходи*, Слио, Београд, 2006, стр. 57–83.

6) Ф. Ц. Лечнер, Ц. Боли, наведено дело, стр. 69.

7) „Често се лансирање овог појма, барем у политичком смислу, веже уз промовирање нове канадске политике регулирања међуетничких односа у времену касних 1960-их и почетка 1970-их. Мање је познато да су мултикултурализам зазивали, ако не и измислили, канадски Славени на Првој конференцији канадских Славена 1965. године. Протестирајући против назива савезне Краљевске комисије о двојезичности, упозоравали су да је Канада дом више језика и култура, а не само енглеске и француске“ (М. Месић, *Мултикултурализам друштвени и теоријски изазови*, Школска књига, Загреб, 2006, стр. 56).

многих друштава – он велича и тежи заштити културне разноликости, на пример, мањинских језика, као што и истиче неједнаки однос мањинских наспрам главних култура; (г) мултикултурализам се поима и као социјални покрет, који настоји да доведе у питање установљене друштвене норме (на глобалном и локалном нивоу) и повеже борбу за идентитет са реториком о различитости и отпору.

Феномени диверситета и групних разлика обележја су готово свих друштава, сем оних политички најизолованијих. Етнички и културно нехомогена друштва се сусрећу са конфликтним захтевима друштвених група, које имају формиране идентитете и културне праксе различите од већине у друштвима чији су део. Суочавање са мултикултурализмом, тј. са тежњама мањинских група за признавањем својих посебних културних идентитета, означава сусретање са проблемима за које не постоји јединствено решење, као што ни изабрана решења не гарантују да ће њима изазване последице бити једнозначне и позитивне. Признавање посебних културних идентитета и њихово прелажење из сфере анонимности у сферу јавности, са једне стране, може бити претпоставка социјалне правде (нпр. превладавање расне, верске, етничке дискриминације), а са друге, наставак дискриминације, али овог пута са новим нетолерантним актером на јавној сцени, уколико групе које врше притисак на главно друштво за својом рекогницијом, не признају жељу за рекогницијом другим заједницама. Посебан проблем представљају колективна права и заштита мањинских група које су по својим унутрашњим односима и у односу према другим групама недемократске и које развијају нетолерантне социјалне и културне праксе: захтевају изузеће од универзалних закона, а афирмацијом затворених идентитета урушавају модерне политичке заједнице. Нови концепт образовања, који би представљао кретање *ка слободи* треба да омогући изражавање постојећих културних разноврсности у мултикултурној држави, али њихови односи треба да буду засновани на поштовању права, а не на начелу једнакости, уколико се желе избећи конфликти изазвани неправичним (и неправедним) привилегијама.

Мултикултурализам има своје заговорнике, али и противнике: противници га оспоравају због поделе друштва дуж вертикалних, етничких линија (долази до тзв. цепања нације), а они, њему наклоњени, приказују га као концепт признавања постојања културног/етничког плурализма и права различитих друштвених група на очување и задржавање својих културних специфичности. Без обзира на присталице „за“ и „против“, може се закључити да мултикултурализам представља поглед на свет, који истиче чињеницу

да су људска бића и културно одређена, тј. да културна припадност одређује начин живота људи и њихове идејне слике света.

Мултикултуралистички приступ образовању и науци односи се, пре свега, на захтев да се „редефинирају методологије и програми, с основном намером да примереније представљају културна добра, историју, постигнућа и вредности других, не-западних култура, са свим питањима која се односе на епистемолошки статус научних пракси и канонизацију образовне литературе⁽⁸⁾. Остаје, међутим, отворено питање да ли ће мултикултуралистички елементи у институционализованом образовању значајно допринети стварању демократскијег друштва.

Културни плурализам захтева перманентно решавање проблема односа између култура, а образовна политика може допринети усклађивању њихових односа афирмативним односом према културним идентитетима. „Рационална образовна политика мора обезбедити добре шансе за развој свих култура, уколико се жели избећи њихова политичка инструментализација. Други услов функционисања мултикултурног друштва је идеја о личности, појединцу који се добро осећа у вишенационалној држави... а то значи да се поштују његова основна права на срећу, социјални избор и пуно уважавање културног идентитета⁽⁹⁾. Питање како ће изгледати будућност увек отвара многобројне дилеме, зато се генерације које у садашњости имају намеру да граде заједничку будућност налазе пред неодложним избором смера развоја. Организовање заједничког живота није нимало једноставан задатак, чак ни у условима растуће потребе за узајамном повезаношћу различитих група и присутних глобализујућих процеса на светској сцени, јер су постојећа друштва обележена разликама, које наговештавају могућност конфликта.

Образовање, у друштву које се глобализује, добија задатак хомогенизације популације обухваћене институционаленим образовним процесом прихватањем одређених стандарда, а у циљу превладавања присутних супротности⁽¹⁰⁾, као предуслова за успостављање нове филозофије развоја, чије одреднице неће бити не-

8) М. Месић, Наведено дело, стр. 63.

9) З. Аврамовић, „Културни идентитет у образовању: неизбежност разлика“, зборник *Уважавање различитости и образовање*, Институт за педагошка истраживања, Београд, 2003, стр.145.

10) Формално образовање активно учествује у процесу развоја личности и представља подршку постојећим стратегијама развоја друштва, те одатле производи његов задатак превладавања супротности између видљивих снажних процеса изазваних глобализацијом и мање уочљивих, али присутних, процеса одбране традицијског карактера.

премостиве разлике, уколико је данас, уопште могуће гајити такву наду. Позицију различитих културних модела и идеологија унутар једног друштва одређиваће ефекти њихових међусобних сукоба у процесу остваривања доминације. образовање не може да буде изван најзначајнијих развојних стратегија друштва: његов задатак је пуно учешће у моделу развоја, којем су се приклониле владајуће групе. Институционализовано образовање, уколико жели да буде плуралистичко, треба да објасни корене различитих култура и идеологија, које се боре за престиж у друштву и задобијање првенства међу младима.

Разумевање прошлости и садашњости, али и припремање учесника образовног процеса за активно учешће у креирању будућности, задаци су које институционализовано образовање треба да оствари уколико има намеру да буде повезано са самим животом. Школска популација може да се припреми за критичко преиспитивање утицаја доминантних чинилаца у друштву, упознавањем са свим чињеницама које обликују њихове ставове и поступке. Школа не треба само да преноси одређено знање, већ и да подстиче развој критичког мишљења: “школа мора да омогући свакодневно увежбавање толеранције помажући својим ученицима да се сложе са ставовима других и подстичући расправе и моралне дилеме или случајеве који обухватају морални избор... Адолесцентима се тако помаже да изграде сопствени систем мишљења и вредности, слободно и уз потпуно познавање свих чињеница, без слепог подлегања доминантним утицајима и на тај начин стичу већу зрелост и широкоумност”¹¹⁾. Остаје, ипак, отворено питање, да ли процес образовања поседује механизме, који би младим људима омогућили да реинтерпретирају дешавања важна за њихову сопствену будућност и будућност друштва у целини, упркос настојањима тог друштва да, управо преко институционализованог образовања, спроведе индоктринацију?

У циљу предузимања одређене културне акције, која би допринела сензибилизацији младе генерације за питања идентитета и дискриминације у савременом друштву, предлажем да се наставни предмети друштвено-хуманистичког усмерења у основној школи иновирају садржајима који ће допринети формирању индивидуалног, родног, социјалног, националног и културног идентитета, као и развоју толеранције према припадницима различитих друштава и култура. Стварање повољних услова за нову културну понуду кроз уношење новина у постојеће наставне садржаје у школи, посебно основној, или њиховом потпуном реорганизацијом,

11) Ж. Делор, наведено дело, стр. 51.

учесницима образовног процеса била би олакшана спознаја сопственог идентитета, затим националног и културног идентитета, али и разумевање *значајних других*, њихове посебности и важности очувања разлика, што омогућује прихватање културе свакодневног живота, чије су основне вредности *самопоштовање, толеранција, уважавање разлика*.

Следећи садржаји: (1) *Развој личности и социјална интеграција*, (2) *Идентитет (појам и врсте)*, (3) *Индивидуални идентитет – самопоштовање и саморазумевање*, (4) *Родни идентитет – род, сексуалност, моћ, насиље*, (5) *Социјални идентитет – базична личност и друштвени карактер; социјалне неједнакости, сиромаштво, социјална дистанца; маргинализација и дискриминација различитих социјалних група, као и дискриминација у образовању*, (6) *Национални идентитет – нација, родољубље; етноцентризам, етнички стереотипи, шовинизам, расизам*, (7) *Културни идентитет – култура, подкултуре, контракултура; језик, религија, традиција, обичаји; Мултикултурни идентитет – културни плурализам, мултикултурализам; Србија и мањински идентитети; Европа и културни идентитети; упознавање са културом света*, (8) *Образовање за дијалог и толеранцију: искуство разлике и уважавање различитости* - треба да постану интегрални део наставних садржаја предмета друштвено-хуманистичког усмерења на свим нивоима институционализованог образовања. Предложени садржаји могу да утемеље пожељне одговоре генерација обухваћених институционализованим образовањем на питања: *ко смо, којој групи припадамо, шта су врховне вредности заједнице чији смо чланови, по чему се разликујемо од других, какви су они други и који су могући путеви сарадње са онима који се разликују од нас*. Одговори на ова питања могу да онемогуће учвршћивање предрасуда и репродукцију дискриминационих односа, неједнаку расподелу друштвене моћи између припадника различитих социјалних и културних група, као и да понуде бољи увид у могуће односе између њих, јер познавање и признавање изражавања културних разлика *других* не угрожава опстанак *властитог* културног идентитета.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Образовна пракса показује да се интеракција образовање-друштво-култура може пратити на неколико сукцесивних нивоа: (а) образовање је важан преносилац доминантне културе и то апо-

логетски ангажован преносилац, јер се вредности доминантне културе не доводе у сумњу; (б) некритичност према владајућим друштвеним постулатима и вредностима не задржава се само на нивоу декларисања постоје развијени механизми индоктринације; (в) избор друштвено пожељних вредности се преноси учесницима образовног процеса, попримајући форму вођења ка извесном идеалу, што искључује могућност слободе избора учесника образовног процеса; (г) друштвено прихваћени системи вредности и начини њиховог преношења кроз образовни процес омогућују формирање идентитета појединца и употребу тог идентитета.

Институционализовано образовање је одговорно за стварање културног идентитета: његов утицај је плански и под непрестаном системском контролом друштва. Образовањем преношени односи између култура (доминантне културе и различитих подкултура), утичу на формирање културног идентитета и понашања учесника образовног процеса. На тај начин, образовање постаје одговоран чинилац обликовања културолошких порука, које утичу на процес енкултурације и интериоризације културних вредности, обликујући потенцијал младе генерације за сарадњу или сукоб са другачијим културним идентитетима у мултикултурном окружењу.

Структуралном трансформацијом сопствених функција, која подразумева ревитализацију функција културе, основна школа може да појача сопствени утицај у процесу формирања идентитета појединца, као и да утиче на начин сагледавања идентитарног проблема у социјалној заједници. Увођење следећих промена омогућиле би активнију улогу школе у формирању националног и културног идентитета: (1) повећање фонда часова групе наставних предмета који пружају информације о културној и политичкој историји сопственог народа; (2) развијање културе изражавања на матерњем језику, као и културе писаног изражавања ученика; (4) представљање садржаја који су у функцији формирања и очувања националног и културног идентитета, као и указивање на значај концепта мултикултурализма у друштву које се глобализује; на тај начин ученици би били упознати, са једне стране, са основним системима вредности који су представљали окосницу пожељних модела културе у претходним историјским епохама, као и са другим конститутивним елементима националног и културног идентитета, а са друге, били би упознати са системом вредности који се шири путем глобализације; (5) обогаћивање садржаја наставе тзв. регионалним програмима, који би омогућили комуникацију ученика са локалном културном баштином, као и садржајима који омогућују упознавање са културама других народа.

Питање културног идентитета је изузетно осетљиво питање: свака култура има своје обрасце деловања, а културна припадност може бити основа за сарадњу или сукобе између припадника различитих културних заједница. Институционализовано образовања, будући да учествују у процесу формирања идентитета има и свој део одговорности у мултикултурним друштвима у развијању толеранције и отклањању могућих сукоба између припадника различитих културних заједница. Међутим, треба истаћи важност избора *начела* на којима се граде односи између културних идентитета: они треба да буду засновани на начелу *поштовања права*, а не на *једнакостима*. Само на тај начин избећи ће се негативна искуства мултикултурних друштава, означена као претварање права мањина у привилегије мањина.

Vesna Trifunovic

CULTURAL POLICY AND EDUCATION IN THE CONTEMPORARY SOCIETY

Summary

The paper has indicated the necessity of interconnectedness cultural policy and education in the conditions of multicultural society. A complex process of society reform requires and transformation of all structures of the educational system. It is possible to follow this concept only under conditions of cooperation and complementarity of actives inside different segments of formal education. Providing knowledge about social structure, social power, rights, duties and responsibilities of persons in the society and the educational system, than providing knowledge about culture, the school would prevail its traditional role and become a center of culture.

By accomplishing the concept of promoting different cultural contents, which come from their own culture and from the others cultures, within the institutional education, the affirmative relation toward the national and the cultural identity, as multicultural identity is realized and the process of their accepting and preserving starts. By choosing and controlling cultural identities and values which are presented within the institutional educational systems, there is a possibility to develop or to control, by means of education, the tolerance between the cultures in one state or between the cultures of different states.

Key words: cultural policy, education, multiculturalism, values, identity

ЛИТЕРАТУРА

- Делор Жак, *Образовање скривена ризница*, Министарство просвете Републике Србије, Београд, 1996.
- Жирар Августин, *Културни развој*, Завод за културу Хрватске, Загреб, 1977.
- Зборник, *Уважавање различитости и образовање*, Институт за педагошка истраживања, Београд, 2003.
- Илић Веселин, *Религија и култура*, Просвета, Ниш, 1995.
- Лечнер Ц. Френк и Боли Џон, *Култура света: зачеци и исходи*, Слио, Београд, 2006.
- Месић Милан, *Мултикултурализам друштвени и теоријски изазови*, Школска књига, Загреб, 2006.

